

(1. kuva)

J.O. Söderhjelm - Talvisodan oikeusministeri ja jatkosodan rauhantekijä VTT Esko Vuorisjärvi

Melkein päivälleen 76 vuotta sitten - 18.3.1940 - esitti oikeusministeri J.O. Söderhjelm Suomen ruotsinkieliselle väestölle suunnatussa radiopuheessaan, että Suomi olisi ehkä säästynyt edellissyksynä alkaneen sodan kauheuksilta, jos se olisi ollut puolustusliitossa Ruotsin kanssa. Tulevaisuuden uskoa nostattavassa puheessaan Söderhjelm totesi, että puolustusliitto olisi tarpeellinen vieläkin ja kyllä sitä sitten keväällä 1940 vielä viriteltiin. Neuvostoliitto tyrmäsi kuitenkin hankkeen jo alkumetreillä ja Suomen oli etsittävä muita ratkaisuja. Silloisessa suurvaltapolitiisessa tilanteessa se ei halunnut jäädä yksin suurin surminkaan odottamaan itäisen naapurinsa seuraavaa iskuja. Apua löytyi silloin etelästä, Saksasta. Söderhjelmin ja monen muun suomalaisen ajatus puolustuksellisesta yhteistyöstä Ruotsin kanssa ei ilmeisesti edes yya-Suomessa kuitenkaan kokonaan kuollut ja nythän se on taas esillä, ehkä voimakkaampana kuin koskaan ennen.

Tämän alkujohtannon jälkeen sitten itse asiaan. Mikä oli miehiään tuon edellä kuvatun viisauden esittänyt Söderhjelm? Nimenä hän on varmasti ainakin useammille teistä tuttu, mutta luulen, että vuosina 1898-1985 eläneen Söderhjelmin tekemiset esimerkiksi sodan ajalta ovat nykypolven ihmisille vähemmän tunnettuja. Kun seuramme puheenjohtaja Mikko Karjalainen kysyi halukkuuttani tulla kertomaan juuri Söderhjelmin sodan ajan toiminnasta, vastasin epäröimättä "kyllä". Söderhjelmin tekemiset ja merkitys ovat nimittäin sen laatuista, että niitä kyllä mielellään esittelee vaativammallekin kuulijakunnalle.

J.O. Söderhjelm oli tunnettua ruotsinkielistä lakimies- ja kulttuurisukua ja hänen yhteytensä Ruotsiin olivat sukusiteiden lisäksi laajat ja monitasoiset. Hän oli väitellyt vuonna 1928 Ahvenanmaan demilitarisointiin liittyvistä kysymyksistä ja seurauksista. Toimittuaan sen jälkeen vuoden eduskunnan oikeusasiamiehenä ja harjoitettuaan asianajajan tointa, hän tuli valituksi vuonna 1933 ruotsalaisen kansanpuolueen kansanedustajaksi Vaasan pohjoisesta vaalipiiristä. Valtakirjan uusiminen onnistui vielä vuoden 1936 eduskuntavaaleissa, mutta ei enää kesällä 1939 toimitetuissa vaaleissa, joissa hän jäi ensimmäiselle varasijalle. Poliittinen ura näytti olevan ohi, mutta oliko sittenkään?

Missään tapauksessa Söderhjelm ei käyttänyt aikaansa vuosina 1933 - 1939 pelkästään istumiseen Arkadianmäellä. Hän harjoitti edelleen asianajajan ammattia tunnetussa Ryti & Serlachiuksen asianajotoimistossa ja perusti tuona aikana useampiakin kansainvälisten yritysten tytäryhtiöitä Suomeen, tunnetuimpana amerikkalaisen pääoman turvin Kanadassa nikkelinlouhintaa harjoittavan The International Nickel of Canadian tytäryhtiön Petsamon Nikkeli Oy:n.

Petsamosta oli löytynyt nikkelimalmia jo vuonna 1921 ja pitkällisten tutkimusten jälkeen kaivosoikeudet saatiin vuonna 1934 kaupiteltua ulkomaille ja nimenomaan maailman nikkelimarkkinoita 90 % hallitsevalle Incolle. Konsessio- eli malmin

hyödyntämissopimus solmittiin Söderhjelmin neuvosta kuitenkin Suomen valtion ja Incon englantilaisen tytäryhtiön Mondin välillä. Se puolestaan perusti Suomeen Petsamon Nikkeli O:n, jonka toimitusjohtajaksi, hallituksen puheenjohtajaksi ja osakkaaksi Söderhjelm tuli. Petsamon Nikkeli Oy:n ansiosta Söderhjelm loi toimivat liikesuhteet Englantiin ja vähän Atlantin tuollekin puolelle asti, kun Incon pääkonttori oli New Yorkissa.

Syyskuun puolivälissä 1939 samassa koneessa Tukholmaan olivat lentämässä pääministeri Cajander, ulkoministeri Erkko ja Söderhjelm. Ministerit olivat menossa tapaamaan kiristyneen kansainvälispoliittisen tilanteen johdosta pohjoismaisia virkaveljiään, Söderhjelm puolestaan jatkoi matkaansa Lontooseen kuulemaan Mondin johdolta, mitä Petsamon rakenteilla olevalle kaivokselle tehtäisiin uudessa tilanteessa, siis siinä tilanteessa, missä Saksa oli hyökännyt Puolaan ja Englanti ja Ranska julistaneet sen jälkeen sille sodan. Ministerit esittivät Söderhjelmille hartaan toiveensa siitä, että Mond jatkaisi kaivoksen perustamistöitä Petsamossa. Sen kaivosyhtiö päätti tehdäkin ja runsaan kolmen viikon päästä, lokakuun 13. päivänä Söderhjelm aloitti puolestaan työt Cajanderin hallituksen oikeusministerinä.

Edellisenä päivänä Molotov oli vaatinut Moskovaan matkustaneelta Paasikiveltä rajantarkistuksia Kannaksella. Suomen hallituspohjaa oli laajennettu ruotsalaisella kansanpuolueella juuri Moskovan kutsun takia ja eduskunnasta pudonneelle Söderhjelmille oli nyt käyttöä hyvien länsiyhteyksiensä takia. Siltä suunnalta kun toivottiin tukalassa tilanteessa apua.

(2. kuva)

Söderhjelmin ministerin ura jatkui myös joulukuun 1. päivänä muodostetussa Risto Rytin hallituksessa. Sen hallituksen muodostaminen ei ollut ihan helppoa varsinkaan pääministerin osalta, mutta vastuullisuutta löytyi sentään niin paljon, että uusi hallitus saatiin nopeasti kootuksi. Sen piti olla rauhan hallitus ja sitä se olikin. Ensin piti kuitenkin käydä melkein yksin armotonta sotaa itänaapurin miljoona-armeijaa vastaan jopa kolmen ja puolen kuukauden verran.

Rytin hallituksen jäsenistä moni muu on paljon tunnetumpi kuin Söderhjelm. Persoonaltaan ja puoluetalustaan värittömämpi Söderhjelm on jäänyt julkisuudessa ja historiantutkimuksessakin hallituksen sisärenkaan eli Rytin, Tannerin ja Paasikiven ja loppuun saakka rauhaa vastustaneiden Hannulan ja Niukkasen varjoon. Kirjoittamassani Söderhjelmin elämäkerrassa olen yrittänyt nostaa häntä sieltä vähän enemmän valoon. Sen hän mielestäni todella ansaitsee. Perustelen sitä seuraavassa vähän enemmän, vaikka ei sitä tällaisessa lyhyessä esityksessä voi kovin kattavasti tehdä.

Joka tapauksessa Söderhjelm kävi pääministeri Rytin toimeksiannosta sodan aikana kolme kertaa Tukholmassa pyytämässä länsinaapurilta miehiä ja aseita rintamalle. Ulkomaalaisten vapaaehtoisten asioiden hoito ja värväystoiminta kuuluivat hallituksessa Söderhjelmin vastuulle ja kohtuullisesti hän tehtävässään onnistuikin, kun Ruotsista saatiin sentään värvätyksi yli 12.000 vapaaehtoista, joista yli 8.000

miestä ehti rintamalle asti, Sallan suunnalle, mistä Svenska Frivilligkåren vapautti sodan kriittisessä vaiheessa melkein saman verran taistelukokemusta omaavia suomalaisia joukkoja Viipurinlahdelle.

Ei ruotsalaisia vapaaehtoisia kuitenkaan sitä määrää tullut kuin täällä olisi toivottu ja Söderhjelmin kertoman mukaan työ ruotsalaisten vapaaehtoisten värväämiseksi muuttui sodan loppua kohti yhä epämiellyttävämmäksi. Söderhjelm soitti nimittäin lähes päivittäin Päämajaan saadakseen kuulla vain sen, että Mannerheim tuli yhä hermostuneemmaksi siitä, että ruotsalaisia vapaaehtoisia ei tullut sitä määrää eikä siinä tahdissa kuin Suomen armeijan ylipäällikkö olisi halunnut.

Söderhjelmin kolmas Tukholman matka tapahtui helmikuun puolessa välissä. Sillä matkalla hän sai sentään lupauksen 48 kenttätykin ja niiden ammuksien toimittamisesta välittömästi Suomeen. Sillä oli konkreettisen merkityksen lisäksi myös moraalista merkitystä tilanteessa, jossa pääpuolustuslinja Summassa oli jo murtunut. Todettakoon vielä, että Söderhjelmin tavoin ulkoministeri Tanner kävi talvisodan aikana Tukholmassa myös kolme kertaa, muut ministerit heitä vähemmän. Kukaan Tukholman -kävijöistä ei saanut ei saanut matkoillaan murrettua Ruotsin puolustusta; siis sitä että maa olisi lähettänyt Suomen avuksi vakinaisen armeijansa joukkoja. Neuvostoliittoa ja vielä enemmän Saksaa pelännyt maa ajatteli tietysti ensisijaisesti omaa parastaan.

Söderhjelm oli suhtautunut venäläisten tarjoamiin rauhanehtoihin alun alkaen eli helmikuun 12. päivästä lähtien kielteisesti. Hänen mielestään olisi parempi vetäytyä tarvittaessa taistellen vaikka Tornionjoelle saakka ja ottaa vastaan se apu, mitä Ruotsista ja myöhemmässä vaiheessa Ranskasta ja Englannista saataisiin. Hänen mielestään länsivallat tulisivat voittamaan suursodan ja jos ei aikaisemmin, niin viimeistään sen sodan rauhateossa Suomen itsenäisyys olisi turvattu.

Hallituksessa ja sen ulkoasiainvaliokunnassa oli joka tapauksessa erimielisyyttä mainitusta helmikuun 12. päivästä alkaen siitä, oliko Neuvostoliiton helmikuun alussa esittämät rauhanehdot hyväksyttävä. Söderhjelm kuului siinä vaiheessa hallituksen haukkoihin puolustusministeri Niukkanen ja opetusministeri Hannulan kanssa; heidän mielestään ankarilla ehdoilla esitettyä rauhaa ei voinut hyväksyä.

(3. kuva)

Merkityksellisimmän matkansa Söderhjelm teki helmikuun 28. päivänä Päämajaan Mikkelin Otavaan. Tuona päivänä oli hallituksessa käsitelty Neuvostoliiton viimeisimpiä rauhanehtoja. Niiden mukaan Suomen oli luovutettava koko Kannas ja Laatokan pohjoispuoli eli uusi raja noudattaisi suunnilleen Uudenkaupungin rauhan rajaa vuodelta 1721. Eikä siinä vielä kaikki; tukikohta Helsingin länsipuolelta eli Hankoniemi oli vuokrattava Neuvostoliitolle 30 vuodeksi.

Nyt hallituksen oli päätettävä, suostuako rauhaan esitetyillä ehdoilla vai oliko otettava vastaan Englannin ja Ranskan esittämä avuntarjous. Sen ehdot olivat useaan kertaan muuttuneet niin Suomeen lähetettävän apujoukon miesmäärän kuin

ajankohdankin suhteen. Sitä paitsi joukkojen Suomeen tulon reittikin oli epävarma; sallisivatko Norja ja Ruotsi niiden alueen läpi kauttakulun?

Söderhjelm ehdotti, että näin tärkeässä asiassa oli kuultava myös ylipäällikköä ja sai puolelleen presidentti Kallion ja pääministeri Rytin. Vielä samana iltana Mikkeliin lähti valtuuskunta, johon kuuluivat ehdotuksen tekijän lisäksi hänen puoluetoverinsa sisäministeri von Born, pääministeri Ryti, sosiaalidemokraattien K.-A. Fagerholm ja maalaisliiton P.V. Heikkinen. Matkaan lähdettiin junalla, johon kuului veturi ja sen perään kytketty salonkivaunu, joka Söderhjelmin kuvauksen mukaan heittelehti niin vimmatusti, että matkustajien oli vaikea pysyä istuimillaan.

Kukaan ministereistä ei ole suuremmin kuvaillut tai muistellut julkisuudessa tuota matkaa - Söderhjelmia lukuun ottamatta. Ei hänkään sitä tehnyt julkisuudessa, mutta hän teki matkasta tuoreeltaan tarkat muistiinpanot, joihin seuraava kerrontakin pääosin perustuu.

Perillä Otavassa - missä Päämaja tuolloin sijaitsi - oltiin puolen yön tietämissä ja vieraita oli ottamassa vastaan itse isäntä eli marsalkka Mannerheim. Töihin käytiin käsiksi heti ja ministerit saivat kuulla ensin kenraali Airon ja sitten kenraali Oeschin selvityksen tilanteesta - niin miehistön, kaluston kuin rintamatilanteenkin osalta. Se oli lohduuton. Vaikka sotamateriaalia oli vielä jonkin verran, niin joukot olivat hupenneet ja varsinkin päällystöstä oli huutava pula ja ne miehet, jotka vielä olivat jäljellä, olivat väsymyksestä puolikuolleita ja taistelivat toimintakykynsä ääri rajoilla.

Tutkimuskirjallisuudessa - mm. Stig Jägerskiöld Mannerheim-elämäkerrassaan ja Heikki Ylikangas kirjassaan "Tulkintani talvisodasta" - on esitetty, että Päämajassa olisi tuolloin ollut yhteensä kuusi muutakin nimeltä mainittua kenraalia ja heidän ja Mannerheimin välillä olisi ollut erimielisyyttä rauhan tarpeellisuudesta. Tieto ei pidä paikkaansa. Helmikuun 28. ja 29. välisenä yönä Päämajassa olivat vain Mannerheim, Airo ja Oesch eikä heidän välillään totisesti ollut erimielisyyttä rauhan tarpeellisuudesta.

Ministerit olivat tulleet kuitenkin Päämajaan saadakseen kuulla nimenomaan Mannerheimin suusta sen, että rauhanteko oli välttämätön. Menemällä Mannerheimin selän taakse he voisivat samalla vähentää omaa vastuutaan raskaasta ja monella tavalla ikävästä rauhasta. Söderhjelmin muistiinpanojen mukaan Mannerheim oli vastannut, että hän oli selittänyt sotilaallisen tilanteen ja herrojen pitää tehdä itse tarvittavat johtopäätökset - ei hänen. Todennäköisesti Mannerheim vaistosi vaaran tai ansan, jota hänelle viritettiin eli hallitus halusi saada nimenomaan hänet vastuuseen rauhanteon välttämättömyydestä.

Ryti yritti saada vastausta vielä kiertoteitse ja kysyi "Nå, kan Ni inte säga, om laget bekymmersamt, allvarligt eller inte?" Keskustelua oli käyty ruotsinkielellä, mutta nyt Mannerheim vastasi suomeksi, niin että ruotsia huonosti taitava Heikkinenkin asian varmasti ymmärtäisi ja sanoi: "tilanne on huolehduttava". Mannerheimin kielivirhe jäi elämään, kun väsynyt ja kyyninen Ryti aamulla, valtuuskunnan palattua Helsinkiin, vastasi kyselijöille Mannerheimin sanoin: "tilanne on huolehduttava".

Päämajan tilannekatsaus ei jättänyt vaihtoehtoja; rauhaan oli pyrittävä pikimmiten. Samana yönä tapahtuneen paluumatkan aikana päätettiin, että suurista alueluovutuksista mahdollisesti hermostuva kansa tulee pitää kurissa ja on työskenneltävä lujasti varustautumisen ja revanssin puolesta. Näin Mikkelin kävijät vahvistivat vain sen, mitä Ryti oli todennut edellispäivänä hallituksen istunnossa. Pääministeri oli sanonut, että "parempi alkaa maan jälleenvaltaus Viipurista kuin Tornioista". Viikkoa myöhemmin, maaliskuun 7. päivänä Suomen rauhanvaltuuskunta sitten lensikin Tukholman kautta Moskovaan.

(4. kuva)

Myös Söderhjelm itse muutti mieltään Päämajassa käynnin jälkeen, joskin hänen uskoaan oli murentanut jo se, että Ruotsista saatava apu olisi kuitenkin sen verran vähäistä, että se ei kokonaistilannetta ratkaisevasti muuttaisi. Vahvistuksen uudelle suunnalleen hän sai maaliskuun 4. päivänä tavattuaan Ruotsin Helsingissä olevan sotilasiamiehen Curt Kempffin.

Söderhjelm oli pitänyt koko sadan ajan tiivistä yhteyttä eversti Kempffiin ja kertonut tälle jopa hallituksen istunnoissa käytyjen salaisiksi tarkoitettujen keskustelujen sisällöstä. Kun ne Kempffin välityksellä menivät välittömästi Ruotsin hallituksen tietoon, oltiin Tukholmassa hyvin perillä siitä, mitä Suomen hallituksessa ajateltiin niin kokonaistilanteesta kuin yksityiskohdistakin. Todennäköisesti Söderhjelm arveli harrastamastaan yksityisestä ja epävirallisesta yhteydenpidosta olevan jotakin hyötyä Suomelle; ei kai hän muuten olisi tuota kanavaa käyttänyt.

Kempff halusi joka tapauksessa maaliskuun 4. päivänä sanoa ja saattaa Söderhjelmien välityksellä koko Suomen hallituksen tiedoksi sen, että Ruotsi ei voi enempää auttaa ja Suomen on suostuttava rauhaan. Taktikko Söderhjelmien mielestä Englannin ja Ranskan avun mahdollisuus oli syytä säilyttää kuitenkin niin pitkään kuin mahdollista: "oli pelattava kaksilla korteilla", niin kuin hän sanoi. Suomalaiset saivatkin venytettyä avunpyynnön viimeiseksi takarajaksi maaliskuun 12. päivän. Silloin olivat kuitenkin Moskovan rauhanneuvottelut saatettu jo loppuun eikä avunpyyntöä enää siinä tilanteessa esitetty. Todennäköisesti pelko Ranskan ja Englannin mukaantulosta sai Stalinin kuitenkin vasta lopullisesti liikkeelle ja suostumaan rauhaan - välirauhaan, koska siitä oli kysymys venäläistenkin puolelta.

Puhe välirauhasta alkoi siis jo talvisodan aikana ja esim. Söderhjelm käytti sitä sanaa ensimmäisen kerran maaliskuun 9. päivänä pidetyssä hallituksen kokouksessa. Rauhanvaltuuskunta oli saanut edellisenä päivänä kuulla vuorokauden odottelun jälkeen venäläisten entisestääänkin tiukentuneet ehdot; nyt vaadittiin Kannaksen ja Laatokan Karjalan lisäksi osia Sallasta ja Kuusamosta, ratayhteyttä Sallasta Kemijärvelle ja Hankoniemen vuokraamista neuvostotukikohdaksi 30 vuodeksi. Tässä tilanteessa hallitus pohti kuumeisesti; pyytääkö Ranskan ja Englannin apua vai suostuako rauhaan, joka silpoisi maan, mutta säilyttäisi itsenäisyyden ja armeijan toimintakykyisenä.

Venäläisillä ei ollut juuri sillä hetkellä kiire rauhansopimuksen solmimisella ja osapuolet kokoontuivatkin seuraavan kerran vasta 10.3. Neuvosto-osapuoli ilmoitti entiset ehtonsa, joihin lievennyksiä ei ollut saatavissa eikä varsinaisia neuvotteluja näin ollen edes käyty. Rumputuli rintamalla jatkui ja venäläiset uskoivat Suomen puolustuksen romahtavan hetkellä minä hyvänsä.

Näin ei kuitenkaan käynyt - kiitos uhrivalmiiden suomalaissotilaiden - vaan venäläisten oli tyydyttävä sittenkin poliittiseen ratkaisuun.

Euroopan sotilaspoliittinen tilanne muuttui ratkaisevasti maaliskuun 13. päivään mennessä ja se muuttui nimenomaan Suomen eduksi, joten rauhansopimuksen viivyttäminen oli todennäköisesti Suomen pelastus taustana se, että Suomen puolustus kesti äärimmäisin ponnistuksin vielä 7.-12.3. välisen ajan eli sen ajan, jonka Suomen valtuuskunta vietti Moskovassa valmiina rauhanneuvotteluihin ja rauhansopimuksen solmimiseen. Jälkiviisaudella voikin todeta, että jos Neuvostoliiton alkuperäiset ehdot olisi jo helmikuussa hyväksytty, niin Neuvostoliitto olisi toteuttanut mitä ilmeisimmin alkuperäisen aikeensa valloittaa koko Suomi.

Rauha saatiin Suomen puolelta aikaan hallituksen neuvotteluissa 11. ja 12.3., jolloin hallitus päätti suostua venäläisten vaatimukseen ja tehdä rauhan - pakkorauhan. Pakkorauha koettiin hallituksen piirissä väliaikaiseksi ja esim. Söderhjelm perusteli välirauha-sanan käyttöä sillä, että kansalaiset hyväksyisivät raskaan rauhan paremmin, jos sitä pidettäisiin vain väliaikaisena. Ulkoministeri Tanner oli samaa mieltä, mutta totesi, että ääneen tätä ajatusta ei saa sanoa.

Rauhansopimus allekirjoitettiin sitten maaliskuun 12. ja 13. päivän välisen yönä ja astui voimaan samana päivänä klo 11.

Mikä oli Söderhjelmien merkitys talvisodan rauhanprosessissa? Yksiselitteistä vastausta ei ole olemassa. Pidän häntä kuitenkin eräänlaisena "harmaana eminenssinä" ja hänen roolinsa ja painoarvonsa oli suurempi kuin julkisuudessa on ollut esillä.

(5. kuva)

Lopuksi vielä lyhyesti jatkosodan rauhanprosessista, koska siinä Söderhjelmien rooli oli mielestäni vielä isompi kuin talvisodan rauhassa.

Söderhjelm oli jättäytynyt syksyllä 1940 muodollisesti syrjään Petsamon Nikkeli Oy:n toimitusjohtajan tehtävästä. Se oli ymmärrettävää, kun heinäkuussa 1940 tehdyn sopimuksen perusteella pääosa Petsamon nikkelimalmista tulitisiin viemään Saksaan ja käytettäisiin Englannin vihollisen hyväksi. Hänet valittiin sen jälkeen Suomen Puunjalostusteollisuuden Keskusliiton asiamieheksi eli toimitusjohtajaksi.

Hän kävi sodan aikana kaksi kertaa Berliinissä ja osallistui useampiinkin saksalaisten kanssa käytyihin kauppaneuvotteluihin. Kun Suomen päävientituotteet Saksaan olivat nikkeli, kupari ja puunjalostusteollisuuden tuotteet, oli Söderhjelm tälläkin

kertaa pantu "paljon vartijaksi". Hän kävi useamman kerran myös Tukholmassa, missä tapasi englantilaisia ja amerikkalaisia diplomaatteja. Saksassa hän näki, että sen maan sotapotentialiaali oli loppumassa ja Tukholmassa hän kuuli, että länsivaltojen resurssit ovat niin suuret, että Saksa ei mitenkään voi voittaa sotaa ainakaan näitä maita vastaan.

Hänen - niin kuin monen muunkin suomalaisen johtopäätös oli se, että Suomen on pyrittävä irtautumaan sodasta niin pian kuin mahdollista. Kuten tunnettua, sodanvastaisuus Suomessa kasvoi viimeistään kesästä 1943 lähtien, jolloin ns. rauhanoppositio nosti päätään ja elokuussa se toimitti presidentti Rytille tunnetun kirjelmänsä, jossa vaadittiin sodasta irrottautumista.

Vielä tehokkaammin toimi rauhanasialla ns. Nystenin piiri. Sen kokoonkutsuja oli Paperiteollisuusyhdistyksen johtaja Holger Nysten, siis eräänlainen Söderhjelm virkaveli. Siihen kuului kymmenkunta tunnettua teollisuusmiestä ja poliitikkoa ja heidän tavoite oli sama kuin tunnetummalla rauhanoppositiolla, siis päästä sodasta irti niin pian kuin mahdollista. Söderhjelm kuului molempien rauhanliikkeiden perustajiin ja hänen toimintansa sai enemmän pontta heinäkuusta 1944 lähtien, jolloin hän nousi varamiehen paikalta kansanedustajaksi.

Rauhanliikkeiden yhteinen ja ensisijainen tavoite oli saada presidentti Ryti syrjään - koska se oli Neuvostoliiton ehto rauhanneuvottelujen aloittamiselle - ja Mannerheim presidentiksi. Tässä tavoitteessa onnistuttiin elokuussa 1944 ja loppu onkin eräällä tavalla historiaa ja osa jo aika hyvin tunnettua tapahtumaketjua. Aselepo astui voimaan 4.9. ja välirauhansopimus solmittiin Moskovassa 19.9. Syksyn mittaan useat rauhanliikkeiden jäsenet nousivat sitten ministereiksi.

Ns. rauhanoppositiosta on kirjoitettu aika vähän ja Nystenin piiristä vielä vähemmän. Vasta vuonna 2009 ilmestyneessä Osmo Apusen ja Corina Wolffin kirjassa "Pettureita ja patriotteja" on kohtuullisen seikkaperäinen selvitys näiden rauhanliikkeiden elinkaaresta. Kummankin toiminta oli ainakin periaatteessa laillisen hallituksen toimintalinjan vastaista, vaikka toki pikainen sodasta irtautuminen oli Edvin Linkomiehenkin johtaman hallituksen tavoite. Sen keinot olivat vain paljon rajallisemmat ja sen oli pakko huomioida vihollisensa Neuvostoliiton lisäksi myös ystävänsä Saksa.

Joka tapauksessa Söderhjelm nousi ruotsinkielisen rauhaopposition keulahahmoksi ja Urho Kekkonen vastaavaan asemaan suomenkielisellä puolella. Näiden lakitieteen tohtorien käsialaa oli sitten keväällä 1948 solmittu yya-sopimus - toki sodanaikaisen rauhanoppositio "kummisedän" J.K. Paasikiven toimeksiannosta - ja se sopimushan sementoi siitä eteenpäin yli 40 vuodeksi Suomen ja Neuvostoliiton suhteet. Siihen maailmaan ei sopinut oikein hyvin jatkosodan rauhanprosessin kriittinen tarkastelu ja vielä vähemmän se, että Kekkonen ja Söderhjelm olivat talvisodan rauhan vastustajia, Kekkonen eduskunnassa loppuun saakka ja Söderhjelm hallituksessa melkein loppuun saakka.

Kiitos mielenkiinnosta!